

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการจัดเกลาทางสังคมที่มีผลต่อคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดฉะเชิงเทรา

สรุปผลการวิจัย

สำหรับผลที่ได้จากการวิจัย สามารถสังเคราะห์โครงสร้างเพื่อหาความหมายที่แท้ของปรากฏการณ์ (Essence) กระบวนการจัดเกลาทางสังคมที่มีผลต่อคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ดังนี้

1. กระบวนการจัดเกลาทางสังคมจากสถาบันครอบครัวพบว่า สถาบันครอบครัวมีความสำคัญในกระบวนการจัดเกลาทางสังคมมากที่สุด ลักษณะการจัดเกลาทางสังคมจากสถาบันครอบครัวคือการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างพ่อแม่และตัวเยาวชน พ่อแม่มีความรักและเอาใจใส่ สนใจในทุกรายละเอียด เป็นที่ปรึกษาและดูแลเสมือนเพื่อน ให้อิสระในการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลที่มีร่วมกัน และพ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องต่าง ๆ

2. กระบวนการจัดเกลาทางสังคมจากสถาบันการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างครูและเยาวชน ครูดูแลด้วยความรักและเอาใจใส่ สนใจในทุกรายละเอียด สอนและแนะนำแนวทางเช่นเดียวกับสถาบันครอบครัวที่สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้ ครูติดต่อปรึกษารือกับพ่อแม่เพื่อวางแผนการอบรมร่วมกัน และครูเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการพูดและการแสดงออก

3. กระบวนการจัดเกลาทางสังคมจากสถาบันศาสนาพบว่า บุคคลจากสถาบันศาสนา เช่น พระภิกษุ มีส่วนโดยตรงในกระบวนการจัดเกลาทางสังคมน้อย บุคคลที่ถ่ายทอดแนวคำสอนและหลักคิดหลักปฏิบัติทางศาสนาที่สำคัญคือพ่อแม่ พ่อแม่จึงเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังทางศาสนาให้กับเยาวชนคือ การสอนให้สวดมนต์ นั่งสมาธิ ปฏิบัติธรรมประจำวันและการพาเยาวชนเข้าวัดทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ นอกจากนี้สถาบันการศึกษายังมีส่วนในการปลูกฝังทางศาสนา ร่วมด้วยคือ การนิมนต์พระสงฆ์มาให้ความรู้และฝึกปฏิบัติศาสนกิจในวันสำคัญ และเยาวชนเรียนรู้ธรรมะเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต ทีวีดี และหนังสือด้วย

4. กระบวนการจัดเกลาทางสังคมจากชุมชน จำแนกได้ดังนี้

4.1 กระบวนการจัดเกลาทางสังคมจากเพื่อนบ้านพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างเพื่อนบ้านและเยาวชน มีการสังสรรค์พูดคุยกันจนคุ้นเคยและเป็นกันเอง ร่วมรับรู้สุขทุกข์และ

ร่วมแก้ปัญหา และด้วยการรู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีเพื่อนบ้านจึงมีส่วนช่วยในการส่งสอนอบรมเยาวชน อีกทั้งสนับสนุนส่งเสริมการทำความคิดของคนในชุมชนและเยาวชนคือ ส่งเสริมคนขยันทำมาหากินและส่งเสริมการเป็นคนดี คนเก่งของเยาวชนด้วย นอกจากนี้ลักษณะวิถีชีวิตของเพื่อนบ้านชอบเข้าวัดทำบุญจึงเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชนในการซึมซับและสืบทอดวิถีชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรม

4.2 กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากเพื่อนพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างเพื่อนและเยาวชน โดยมีลักษณะแนวคิดที่คล้ายคลึงสอดคล้องกันคือ ขยันเรียนและทำกิจกรรมมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่สนใจและถนัดร่วมกันและมีความจริงใจ สามารถปรึกษาหารือร่วมกันได้ทั้งเรื่องการเรียนรู้และการวางแผนอนาคต และสนับสนุนให้เยาวชนปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ซึ่งพ่อแม่มีส่วนในการให้คำแนะนำในการเลือกคบเพื่อนด้วย

5. กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสื่อมวลชนพบว่า สื่อมวลชนมีส่วนในการขัดเกลาทางสังคมที่เป็นประโยชน์และเกิดผลดีกับเยาวชน โดยเยาวชนมีเจตคติที่จะเลือกรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม และพ่อแม่มีส่วนช่วยให้คำแนะนำในการเลือกรับข้อมูลข่าวสารอย่างมีเหตุผลพบว่า เยาวชนเลือกดูโทรทัศน์เฉพาะเรื่องที่สนใจคือ ข่าว สารคดีและละครแนวเพลงเลือกอ่านหนังสือ นิตยสารในเรื่องที่สนใจและนำไปใช้ประโยชน์กับชีวิตคือ หนังสือธรรมะ หนังสือสารคดี หนังสือประวัติประเทศต่าง ๆ และหนังสือบุคคลสำคัญ ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการสืบค้นข้อมูลและเรียนรู้เรื่องที่สนใจและมีประโยชน์คือ เรื่องธรรมะ สารคดี บุคคลสำคัญที่ประสบความสำเร็จสำหรับวิทย์ไม่มีผลในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของเยาวชนต้นแบบ เนื่องจากเยาวชนทุกคนไม่ใช้วิทยุในชีวิตประจำวัน ทั้งเพื่อความรู้หรือเพื่อความบันเทิง

สรุปได้ว่ากระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชนและสื่อมวลชน พบลักษณะร่วมที่เด่นชัดร่วมกัน คือ “ปฏิสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีเหตุผล (Logical Positive Interaction)”

6. คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนต้นแบบพบว่า เยาวชนมีการแสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม เรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ ความขยัน ความประหยัด ความมีน้ำใจ ความสามัคคี ความสุภาพ ความสะอาด ความซื่อสัตย์และความมีวินัย

7. เยาวชนมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) คือ การเห็นคุณค่าของความดีงามและการมีบุคคลเป็นหลักยึดทางจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนเสริมให้เกิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคมด้านคุณธรรมจริยธรรมขึ้นได้

8. ชุมชนที่พักอาศัยของเยาวชนเป็นชุมชนที่อยู่นอกเมือง คนในชุมชนประกอบอาชีพการเกษตรและค้าขาย มีวิถีชีวิตเรียบง่าย สงบปลอดภัย รู้จักคุ้นเคยกันอย่างใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีเอื้อเพื่อต่อแผ่ต่อกัน ซึ่งส่งเสริมให้เกิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคมด้านคุณธรรมจริยธรรมได้ดีขึ้น

สำหรับการดำเนินการตามประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ในการวิจัยนี้ได้รับประโยชน์ ทั้ง 2 ประการที่คาดไว้ คือ

1. ได้เรียนรู้เรื่องกระบวนการจัดการทางสังคมโดยทั่วไป
2. ได้เรียนรู้กระบวนการจัดการคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนต้นแบบ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษากระบวนการจัดการทางสังคมที่มีผลต่อคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ต้นแบบจังหวัดฉะเชิงเทรานำสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1. กระบวนการจัดการทางสังคมจากสถาบันครอบครัว ครอบครัวถือเป็นสถาบันที่มีอิทธิพล ต่อการพัฒนบุคลิกภาพ อารมณ์ ทักษะและความประพฤติของเยาวชน ถือเป็นสถาบันที่มีความสำคัญ ในการจัดการทางสังคมเป็นอย่างยิ่ง ดังคำกล่าวที่ว่าบ้านเป็นศูนย์กลางของการจัดการทางสังคม โดยมีพ่อแม่เป็นสื่อกลางของการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548, หน้า 21) และจากการวิจัยพบว่า สถาบันครอบครัวของทุกครอบครัวมีอิทธิพลกับทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนบุคลิกภาพ และทัศนคติด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนเป็นอย่างมาก จากการที่พ่อแม่มีความใกล้ชิด ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับลูกและมีความเอาใจใส่และสนใจในรายละเอียดของลูกในทุกเรื่อง อีกทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ ด้วยจึงสามารถใช้วิธีการอบรม สั่งสอนลูกได้ทั้งทางตรงคือ การบอกกล่าวตักเตือนเรื่องต่าง ๆ โดยมีกรกล่าวชมเมื่อทำความดีและ มีการลงโทษ เช่น ดุหรือตีเมื่อลูกกระทำไม่เหมาะสม และการอบรมสั่งสอนลูกทางอ้อมคือการที่ลูก เห็นและเลียนแบบจากพ่อแม่เช่น พฤติกรรมของความขยันในการประกอบอาชีพของพ่อแม่ทำให้ ลูกขยันทำงานในหน้าที่ของตนเอง ความประหยัดและรู้จักใช้เงินอย่างรอบคอบและมีระบบในเรื่อง ต่าง ๆ ของพ่อแม่ทำให้ลูกรู้จักประหยัดใช้เงินไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ความมีกิริยาสุภาพนุ่มนวลและ การพูดจาไพเราะของพ่อแม่ทำให้ลูกมีกิริยาสุภาพพูดจาไพเราะตาม ความสะอาดในการดูแลร่างกาย และที่อยู่อาศัยทำให้ลูกรู้จักการทำความสะอาดและรักษาความสะอาดทั้งร่างกายตนเองและที่พัก อาศัยของตน เป็นต้น สอดคล้องกับ สุพัตรา สุภาพ (2546, หน้า 42) ที่กล่าวถึงวิธีการอบรมของ พ่อแม่มีทั้งทางตรงคือ การบอกตรง ๆ ว่าต้องทำตัวอย่างไรเพื่อจะได้วางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมและ การอบรมทางอ้อมคือ การเลียนแบบหรือรับเข้าไปโดยไม่รู้ตัว

เรื่องการมีปฏิสัมพันธ์ของพ่อแม่พบว่า พ่อแม่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับลูกในลักษณะของ เพื่อนและที่ปรึกษา โดยพ่อแม่จะให้คำปรึกษาแนะนำและให้อิสระลูกในการตัดสินใจด้วยตนเอง บนพื้นฐานของเหตุผลที่มีร่วมกัน อีกทั้งสนใจในรายละเอียดของลูกทุกเรื่อง มีความใกล้ชิดกับลูก และได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับลูก ซึ่งปฏิสัมพันธ์ที่ดีของพ่อแมดังกล่าวส่งผลให้ลูกกล้าคิด

กล้าตัดสินใจเรื่องของตนเอง และกล้าบอกเล่าปัญหาต่าง ๆ ของตนเองให้พ่อแม่ฟังได้อย่างสบายใจ ผ่อนคลายและมีความสุข ซึ่งวิธีการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในลักษณะนี้เป็นการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลเป็นหลักและเป็นการเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนร่วมด้วย ถือเป็นวิธีการเลี้ยงดูซึ่งสอดคล้องกับสุธรรม นันทมงคลชัย (2546, หน้า 14-15) ที่กล่าวถึงวิธีการเลี้ยงดูเด็กแบบใช้เหตุผลคือ พ่อแม่อธิบายเหตุผล ในขณะที่มีการส่งเสริมหรือชักชวนการกระทำของลูกหรือการลงโทษลูกซึ่งเป็นการช่วยให้ลูก เรียนรู้และรับทราบสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำ ส่วนการเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนช่วยเสริมให้ลูก ยอมรับการอบรมสั่งสอนต่าง ๆ ของพ่อแม่ได้โดยง่าย สอดคล้องกับ สมบูรณ์ จิตชาญวิชัย (2546) ที่กล่าวว่า ครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นส่วนใหญ่อบรมสั่งสอน โดยใช้วิธีการตักเตือนก่อนหรือหลัง แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและใช้วิธีบอกผลเสียที่เกิดขึ้นหากมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ ัญญพงศ์ ดวงมนตรี (2547) รายงานว่า ครอบครัวส่วนใหญ่มีการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ซึ่งเป็นปัจจัยในด้านประชาธิปไตยในครอบครัว ซึ่งการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลและแบบรักสนับสนุนนี้ เป็นการเลี้ยงดูที่ทั้งพ่อแม่และลูกใช้ความรักความเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานและไม่มีการบังคับ ให้ปฏิบัติซึ่งตรงข้ามกับการเลี้ยงดูแบบเผด็จการดังที่ โบมไรด์ (Baumrind, 1991, pp. 56-95) ได้กล่าวไว้ว่า พ่อแม่ที่เผด็จการจะเรียกร้องกับลูกมากเกินไปในระดับที่สูงและลูกมีการตอบสนองการ เรียกร้องในระดับที่สูงด้วยซึ่งเป็นการเลี้ยงดูที่สร้างความตึงเครียดให้กับทั้งพ่อแม่และลูก และทินคิว มอร์ และคาร์ราโน (Tinkew, Moore & Carrano, 2006, pp. 850-881) ที่กล่าวถึงรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ 2 ทิศทาง มีส่วนผลักดันผลกระทบทางลบของการเลี้ยงดูแบบเผด็จการคือจะลดลงเมื่อพ่อแม่ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับเยาวชน

โดยภาพรวมถือว่าเยาวชนในทุกครอบครัวมีความอบอุ่น มีความสุขและมีความเข้าใจ ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้พ่อแม่มีส่วนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับลูก และการที่พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดีก็ถือเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้เรื่องคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ ของลูกด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับ สุพิศรา สุภาพ (2546, หน้า 42) ที่กล่าวว่าครอบครัวที่มีคุณธรรม ได้นั้นสิ่งหนึ่งอยู่ที่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในครอบครัวและหากครอบครัวให้การอบรม สั่งสอนและประพฤติเป็นตัวอย่างให้กับบุตรหลานก็น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญข้อหนึ่งที่ทำให้เกิดคนดี มีคุณธรรมขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุจิตรา ปันดี (2547) ที่กล่าวว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเคารพนบนอบต่อพ่อแม่ ครูและ ผู้ใหญ่ แนะนำการใช้ง่าย ฝึกการดูแลทรัพย์สินตนเองและส่งเสริมการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เป็นต้น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของยังเบลคและคณะ (Youngblade et al., 2007, pp. 47-53) ที่กล่าวถึงลักษณะครอบครัวที่ส่งเสริมพฤติกรรมทางบวกจำนวนมากสัมพันธ์กับความสามารถทาง สังคมและการเห็นคุณค่าตนเองของเยาวชน ดังนั้นความสัมพันธ์ของครอบครัวระหว่างพ่อแม่กับลูก

จึงถือเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากสามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมได้โดยตรงแล้วยังช่วยลดปัจจัยเสี่ยงในการกระทำที่ไม่เหมาะสมของลูกอีกทั้งสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจและสังคมของลูกได้อีกด้วย ดังผลการวิจัยของสตีเวนสัน ริด และ โบคิสัน (Stevenson, Reed, & Bodison, 1996, pp. 498-508) ได้กล่าวถึงเยาวชนกับระดับความสัมพันธ์ของครอบครัวว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญกับปัจจัยภายนอก 3 ประการ คือ จิตใจ ความเชื่อ การประเมินคุณค่าและการเสริมความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม และผลการวิจัยของ อะเบล และจีเคส (Abell & Gecas, 1997, pp. 99-123) ได้กล่าวถึงความรู้สึกลึกซึ้ง ความละเอียดใจและการขัดเกลาทางสังคมที่กล่าวว่าการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกลึกซึ้งและการเลี้ยงดูแบบใช้อารมณ์มีความสัมพันธ์กับความละเอียดใจ และผลการวิจัยของฟอร์นีย์ ครูทซิงเจอร์และฟอร์นีย์ (Forney, Crutsinger & Forney, 2006, pp. 24-43) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเยาวชนมีอิทธิพลที่สุดของเยาวชนกับพฤติกรรมไม่พึงพันการโจรกรรม

2. กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันการศึกษาพบว่า สถาบันการศึกษาเป็นตัวแทนทางสังคมที่ให้การอบรมให้การศึกษาย่างเป็นทางการ มีแบบแผนและมีจุดมุ่งหมาย สถาบันการศึกษาจึงถือได้ว่าเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ อารมณ์ ทัศนคติและความประพฤติของเยาวชนรองจากสถาบันครอบครัว อีกทั้งสถาบันการศึกษายังมีส่วนในการส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความงอกงามของคุณธรรมจริยธรรม โดยผ่านการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548, หน้า 22-23) จากการวิจัยนี้พบว่าครูมีการดูแลเอาใจใส่และการสอนเยาวชนคล้ายคลึงกับการที่เยาวชนได้รับจากพ่อแม่ในทุกรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของเยาวชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการแสดงออกถึงความรักต่อเยาวชนเสมือนพ่อแม่และมีการติดต่อปรึกษาหารือระหว่างครูและพ่อแม่ในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน ทำให้การปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมระหว่างบ้านกับโรงเรียนเป็นไปในแนวทางเดียวกันหรือเกื้อหนุนเติมเต็มให้กันและต้องร่วมมือกันส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้ทำให้เยาวชนไม่สับสนกับการเรียนรู้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการเป็นแบบอย่างที่ดีของครู ทั้งการพูดจาไพเราะ แต่งกายสุภาพ และการแสดงออกต่าง ๆ เช่น มีวิถีชีวิตที่ประหยัดรู้จักใช้จ่าย

จากงานวิจัยพบว่า สถาบันการศึกษาของเยาวชนมีลักษณะการอบรมสั่งสอนในด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนด้วยการนำสิ่งที่ปฏิบัติในชีวิตจริงมาใช้และมีแนวทางการอบรมสั่งสอนทั้งทางตรงและทางอ้อมคล้ายคลึงและสอดคล้องกับสถาบันครอบครัว จึงทำให้เยาวชนมีความชัดเจนกับการแสดงออกในคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ โดยไม่สับสนหรือขัดแย้งในตัวบุคคล ครูจึงถือเป็นบุคคลสำคัญของสถาบันการศึกษาที่ดูแลเยาวชนอย่างใกล้ชิดและเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญใน

การอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมทั้งโดยทางตรงคือการบอกกล่าวและโดยทางอ้อมคือการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชนได้ลอกเลียนแบบ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือรูปแบบการจัดเวลาทางสังคมที่มีเนื้อหาเป็นไปในทิศทางเดียวกับสถาบันครอบครัวมีส่วนในการส่งผลดีต่อการเรียนรู้ของเยาวชน ดังนั้นการที่พ่อแม่และครูได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนวิธีการและบทบาทในกระบวนการจัดเวลาทางสังคมให้ประสานสอดคล้องและเกื้อหนุนส่งเสริมกันจึงถือเป็นสิ่งที่ส่งผลดีต่อการเรียนรู้และพัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนด้วย ทำให้ไม่เกิดปัญหาในกระบวนการจัดเวลาทางสังคมที่ไม่สอดคล้องระหว่างสถาบันครอบครัวกับสถาบันการศึกษา ดังที่ปพาณี จิตวัฒนา (2548, หน้า 93) กล่าวถึงปัญหาของกระบวนการจัดเวลาทางสังคมจากสถาบันครอบครัวไว้ว่าควรจัดเวลาทางสังคมจากสถาบันการศึกษาไม่ตรงกับการจัดเวลาทางสังคมจากครอบครัวจึงทำให้เด็กสับสนไม่ทราบว่าจะใครถูกต้องหรือการจัดเวลาทางสังคมจากสถาบันการศึกษาไม่ตรงกับสิ่งที่ปฏิบัติในชีวิตจริงทำให้เด็กอาจเสื่อมศรัทธาหรือไม่แน่ใจว่าควรเชื่อหรือไม่ ซึ่งทำให้เด็กขัดแย้งในตัวเองคลั่งขึ้นได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของอัญชลี พุกชาญคำ (2547) ที่ว่า รูปแบบและวิธีการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้นักเรียนคือการเน้นวิธีการพัฒนามากกว่าปรัชญาด้วยการทำกิจกรรม ฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติจริง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูนิวิฐวิริยคุณ (โปธาวิชัย) (2549) ที่ว่าแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ประการหนึ่งคือครูควรใส่ใจ ให้ขวัญกำลังใจและเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียน

3. กระบวนการจัดเวลาทางสังคมจากสถาบันศาสนา ในปัจจุบันสถาบันศาสนาหรือวัดคลายความสำคัญลงไป การเผยแผ่พุทธศาสนาปรับเปลี่ยนเป็นการเผยแพร่ด้วยสื่อต่าง ๆ และจากตัวบุคคล ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า พ่อแม่ถือเป็นบุคคลสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนาให้กับลูก เช่น การปฏิบัติตนในทางศาสนาพบว่า พ่อแม่มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังให้ลูกได้เข้าถึงสถาบันศาสนา และการสั่งสอนจากสถาบันศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การพาลูกเข้าวัดในวันสำคัญทางศาสนา การตักบาตร การสวดมนต์และการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันของพ่อแม่ ซึ่งการปลูกฝังของพ่อแม่เหล่านี้ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ธรรมะได้มาก นอกจากเยาวชนได้เรียนรู้คำสอนและการปฏิบัติตนทางพุทธศาสนาจากพ่อแม่แล้ว ส่วนหนึ่งยังได้เรียนรู้จากทางสถาบันการศึกษาผ่านกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ อีกด้วย เช่น การนิมนต์พระสงฆ์มาให้ความรู้และร่วมฝึกปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ทั้งการสอนจากครูและการปฏิบัติจริง ซึ่งส่งผลให้เยาวชนได้ซึมซับหลักธรรมได้เพิ่มขึ้นและมีส่วนทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ต่อยอดจากเดิม เช่น ไปทำบุญเองในช่วงเวลาว่าง การเข้าร่วมทำกิจกรรมกับทางวัดด้วยตนเอง รวมทั้งอ่านหนังสือเกี่ยวกับธรรมะหรือค้นคว้าข้อมูลธรรมะทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาถนอมศักดิ์ สุภิกภักดิ์ (2546) ที่กล่าวถึงบทบาทของพระธรรมวิทยากรต่อการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมเยาวชนมีการปฏิบัติมากที่สุดคือ

ส่งเสริมให้นักเรียนนำกิจกรรมไปปฏิบัติที่บ้าน และสอดคล้องกับ แสงนภา ภักดีศิริวงศ์ (2548) ที่กล่าวว่าสถาบันศาสนามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนคือ พระภิกษุส่วนมากอบรมสั่งสอนด้านจริยธรรมมากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมที่วัด มีส่วนร่วมจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนในปัญหาทั่วไป เป็นต้น

4. กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากชุมชน

4.1 กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากเพื่อนบ้าน บุคคลในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมเพื่อสืบทอดคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน ซึ่งเป็นการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากงานวิจัยพบว่า ชุมชนของเยาวชนมีวิถีชุมชนแบบชนบท เช่น ชุมชนที่อยู่เป็นหมู่บ้าน มีความสงบและปลอดภัย เพื่อนบ้านและคนในชุมชนละแวกใกล้เคียงรู้จักคุ้นเคยกันและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เอื้ออาทรต่อกัน เข้าใจกันและสนใจในสุขทุกข์ของกันและกัน วิถีปกติคือการเข้าวัดทำบุญในวันสำคัญและพบปะสังสรรค์กันทำให้รู้ความเป็นไปและความเคลื่อนไหวซึ่งกันและกัน สิ่งสำคัญในการสนทนาในชุมชนคือการประกอบอาชีพและเรื่องบุตรหลาน ทำให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนแนวคิดในการประกอบอาชีพและแนวคิดในการส่งเสริมสนับสนุนการกระทำ ความดีของบุตรหลานในชุมชน ซึ่งการที่เยาวชนได้ร่วมสังสรรค์พูดคุยกับคนในชุมชนสอนให้เยาวชนเรียนรู้การเข้าสังคมและทำให้เยาวชนได้เรียนรู้และซึมซับวิถีชีวิต ความคิด การปฏิบัติที่มีคุณธรรมจริยธรรมให้สอดคล้องกับวิถีของชุมชนที่อาศัยอยู่ ซึ่งถือเป็นการสืบทอดคุณธรรมจริยธรรมของชุมชนต่อไป

4.2 กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากเพื่อน เพื่อนมีความสำคัญในการสนับสนุนกฎเกณฑ์และมีอิทธิพลต่อทัศนคติของเยาวชน และการเลือกคบเพื่อนจะเลือกเพื่อนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตน เช่น มีรสนิยมใกล้เคียงกัน ในด้านความคิด ซึ่งจากงานวิจัยพบว่าลักษณะกลุ่มเพื่อนที่เยาวชนเลือกคบหาคือเพื่อนที่มีลักษณะและแนวคิดคล้ายคลึงกัน เช่น ขยันเรียนหรือชอบทำกิจกรรมและเลือกเพื่อนที่มีความจริงใจ เยาวชนกับเพื่อนจะติดต่อสื่อสารถึงกันเสมอโดยพูดคุยกันที่โรงเรียนหรือติดต่อสื่อสารกันทางโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ต สิ่งติดต่อสื่อสารกันส่วนใหญ่เป็นการปรึกษาเรื่องการเรียนและพูดคุยเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับความประพฤติ การใช้คำพูดหรือการวางแผนชีวิต ซึ่งทำให้ได้มีการแลกเปลี่ยนแนวคิดต่าง ๆ ในทางสร้างสรรค์และเกิดประโยชน์และมีกลุ่มเพื่อนในการสนับสนุนบรรทัดฐานทางสังคมมากกว่าการขู่ข่มขู่กดดันให้ขัดแย้งกับข้อบังคับหรือระเบียบวินัยที่ผู้ใหญ่ตั้งไว้ อีกทั้งยังพบว่าเยาวชนทุกคนเป็นศูนย์กลางของเพื่อนในกลุ่ม ซึ่งเมื่อเพื่อนมีปัญหาอะไรจะติดต่อสอบถามกับเยาวชนเป็นหลักจึงทำให้เยาวชนมีอิทธิพลต่อการแสดงทิศทางของพฤติกรรมและมีส่วนสำคัญในการชี้แนะและถ่วงถ่วงแนวคิดของเพื่อนให้อยู่ในกรอบหรือ

แนวทางที่ดีได้มาก ซึ่งการคบเพื่อนและทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนของเยาวชนนี้อยู่ในการดูแลของพ่อแม่และมีการตรวจสอบเพื่อน โดยที่เยาวชนไม่รู้ตัว เช่น ให้ชวนเพื่อนมาเที่ยวบ้านได้ หรือ การสอบถามพูดคุยเรื่องเพื่อนให้เยาวชนเล่าให้ฟังและพ่อแม่ประเมินและตรวจสอบเพื่อนในใจ ซึ่งวิธีการนี้ไม่สร้างความตึงเครียดหรือสร้างความรู้สึกที่ว่าถูกควบคุมให้กับเยาวชนซึ่งส่งผลดีกับการคบเพื่อนของเยาวชนด้วย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สเวนส์สัน (Svensson, 2004) ที่กล่าวว่า การควบคุมที่เข้มงวดของครอบครัวและโรงเรียนตรงกับการปฏิเสธตนเองในระดับต่ำและกำนิยที่มีอยู่เดิมในระดับสูง และมีความเสี่ยงของการรวมกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมผิดปกติดัง

5. กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสื่อมวลชน ปัจจุบันสื่อมวลชนเข้ามามีอิทธิพลสำคัญในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมสำหรับเยาวชนมากขึ้นและสื่อสารมวลชน เช่น โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์และอินเทอร์เน็ตถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมด้านต่าง ๆ ทั้งความคิด ความเชื่อ คุณค่าและแบบของความประพฤติ สื่อมวลชนจึงมีส่วนช่วยให้สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาในการขัดเกลาทางสังคมได้อีกทางหนึ่งและมีผลต่อการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนได้ทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งจะเป็นไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับเจตคติของเยาวชนกับสิ่งที่เยาวชนเลือกรับและภูมิหลังของครอบครัวในการสอนให้รู้จักเหตุและผลในการเลือกรับ

จากการวิจัยพบว่าเยาวชนจะเลือกดูโทรทัศน์เฉพาะเรื่องที่ตนเองสนใจ เช่น เลือกรายการข่าวรายการสารคดีหรือละครที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการร้องเพลงและในขณะที่ดูโทรทัศน์พ่อแม่มาร่วมดูด้วยพร้อมกับแนะนำเนื้อหาในเรื่องที่ดู ส่วนเรื่องที่ไม่อนุญาตให้ดูเป็นเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความรุนแรง เช่น การทะเลาะเบาะแว้งทำร้ายร่างกายหรือเรื่องที่แสดงถึงความไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย ซึ่งการดูโทรทัศน์รายการที่เหมาะสมส่งผลดีต่อจิตใจและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จูฑามาส ศรีโมรา (2545) ที่กล่าวถึง ภาพยนตร์การ์ตูนของไทยทางโทรทัศน์ในด้านการขัดเกลาทางสังคมมีปรากฏเนื้อหาการขัดเกลาทางสังคมด้านจิตใจมากที่สุดและมีเนื้อหาประเภทศีลธรรมจรรยา กำนิย ประเพณี แรงบันดาลใจและทัศนคติ ความคิดเห็น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรวิทย์ พงษ์ธีระพล (2545) กล่าวถึงอิทธิพลของละครโทรทัศน์ที่มีต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ตัวแปรที่สัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมคือ ลักษณะของละครและนักเรียนส่วนใหญ่รับชมละครโทรทัศน์แนวสนุกสนาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จำลอง ครุรอง (2546) กล่าวถึงทัศนะของผู้ปกครองนักเรียนในการรับชมโทรทัศน์เฉพาะประเด็นทางจริยธรรมไว้ว่า หลังจากชมรายการโทรทัศน์เรื่องที่น่ามาพูดคุยกับบุตรหลานคือ ปัญหาเรื่องความรุนแรง วัตถุนิยม ความไม่เหมาะสมต่อวัฒนธรรมไทยและการใช้ภาษาไม่เหมาะสม ผลการวิจัยของ ยังเบลด และคณะ (Youngblade et al., 2007, pp. 47-53) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของ

การดูโทรทัศน์และพฤติกรรมสุขภาพของพ่อแม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของเยาวชนด้วย

ส่วนการอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ นิตยสาร วารสารหรือหนังสือพิมพ์ เยาวชนจะเลือกอ่านหนังสือที่สนใจหรือมีประโยชน์นำไปใช้ในชีวิตได้ เช่น หนังสือธรรมะ หนังสือสารคดี หนังสือประวัติประเทศต่าง ๆ นิตยสาร วารสารหรือหนังสือพิมพ์ธุรกิจเกี่ยวกับนักธุรกิจหรือบุคคลสำคัญของโลก ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ที่เยาวชนได้อ่านนั้นเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีประโยชน์ให้สาระความรู้และส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนด้วย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภิสรา เปี่ยมราศรี (2546) กล่าวถึงเนื้อหาในแง่ส่งเสริมคุณธรรมสำหรับเด็กในหนังสือพิมพ์รายวันฉบับภาษาไทย ใ้ว่ารูปแบบที่ส่งเสริมคุณธรรมมากที่สุดคือบทความ เนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมในหน้าสำหรับเด็กมีมากที่สุดคือ ความเป็นผู้มีเหตุผลและคุณธรรมที่นักเรียนเห็นว่าสำคัญมีความสอดคล้องกับที่หนังสือพิมพ์นำเสนอคือ เรื่องความกตัญญู ไม่ลัทธิพัยและไม่พูดปด ผลการวิจัยของ วรณรัชต์ ทองสวัสดิ์ (2549) กล่าวถึงเนื้อหาจริยธรรมในหนังสือวรรณกรรมเยาวชนใ้ว่าเนื้อหาจริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดคือ ความมีน้ำใจ รองลงมา คือ ความกล้าหาญ ความรับผิดชอบปรากฏน้อยที่สุดคือ ความเสมอภาคและความมีมนุษยสัมพันธ์

สำหรับการใช้อินเทอร์เน็ตเยาวชนจะใช้เพื่อการสืบค้นข้อมูลและเพื่อการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่สนใจและมีประโยชน์ เช่น ความรู้ทางธรรมะ ความรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของโลกที่ประสบความสำเร็จ ความรู้ทางสารคดี ความรู้เกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ ที่สนใจ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่สนใจขณะนั้น ทำให้การใช้อินเทอร์เน็ตของเยาวชนเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าการเรียนรู้สิ่งที่ไม่เหมาะสม การใช้อินเทอร์เน็ตของเยาวชนจึงไม่ส่งผลกระทบต่อปัญหาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างหรือด้านการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สัญญา ใจมัน (2547) ที่กล่าวถึงพฤติกรรมด้านจริยธรรมของผู้เรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 จากการใช้อินเทอร์เน็ตในโรงเรียนเอกชนใ้ว่าจริยธรรมและมารยาทการใช้อินเทอร์เน็ตมีพฤติกรรมด้านความมีวินัยและด้านการใ้เรียนรู้อยู่ในระดับมากและด้านความรับผิดชอบต่ออยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลกระทบจากการใช้อินเทอร์เน็ตคือส่งผลต่อการเรียน ความสัมพันธ์กับเพื่อนและครอบครัว อารมณ์และความประพฤติและการดำเนินชีวิต

จึงถือได้ว่าการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนของเยาวชนนอกจากเจตคติของเยาวชนที่ดีต่อการรับข้อมูลแล้ว การที่พ่อแม่มีการควบคุมและตรวจสอบการรับข้อมูลของเยาวชนโดยการกำหนดเวลาหรือการตั้งอุปกรณ์ใ้ให้อยู่ในสายตาของพ่อแม่ อีกทั้งพ่อแม่ร่วมใ้สื่อมวลชนและใ้เหตุผลกับลูกด้วยถือเป็นวิธีการและบทบาทสำคัญต่อการรับข้อมูลข่าวสารที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมใ้กับเยาวชน จึงใ้ทำให้สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ในทางสร้างสรรค์ของเยาวชนมากขึ้น

จากการศึกษาสรุปได้ว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชนและสื่อมวลชนจากงานวิจัยเป็นไปตามทฤษฎีการเกิดตัวตน (Stages of the Self) ในส่วนของ “Me” คือส่วนที่ได้รับจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) จากงานวิจัยพบ ลักษณะร่วมที่เด่นชัดร่วมกันคือ “ปฏิสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีเหตุผล (Logical Positive Interaction)” กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทิศทางระหว่างบุคคลต่าง ๆ กับเยาวชน ซึ่งเป็นลักษณะของการสื่อสารที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผล เช่น พ่อแม่สื่อสารกับลูกจะสื่อสารด้วยภาษาท่าทางที่แสดง ความหมายถึง ความรักและสื่อสารด้วยการพูดและฟังอย่างมีเหตุผลสลับแลกเปลี่ยนกันจนได้บทสรุปในเรื่องนั้น และถึงแม้บางครั้งจะมีการสื่อสารที่ใช้เหตุผลน้อยแต่ถือว่าการสื่อสารนั้นเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงบวกเนื่องจากเยาวชนเข้าใจในบทบาทและความปรารถนาดีของผู้สื่อสารซึ่งเยาวชนตีความหมายไปในทางที่ตรงเป้าหมายในการสื่อสารได้ สำหรับการสื่อสารทางเดียวจากสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เยาวชนจะเลือกรับเฉพาะการสื่อสารเชิงบวกอย่างมีเหตุผลเท่านั้น เช่น อ่านหนังสือที่ตนเองสนใจซึ่งเป็นหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ประเทศต่าง ๆ หรือการค้นหาความรู้ใหม่ที่มีประโยชน์จากอินเทอร์เน็ต การขัดเกลาทางสังคมจากแหล่งต่าง ๆ ที่สำคัญดังกล่าวนี้มีส่วนในการส่งเสริมให้การสื่อสารเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อกัน การไม่มีความขัดแย้งหรือมีเรื่องขุ่นเคืองใจ

6. คุณธรรมจริยธรรมที่เยาวชนแสดงออกเรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ ความขยัน ความประหยัด ความมีน้ำใจ ความสามัคคี ความสุภาพ ความสะอาด ความซื่อสัตย์และความมีวินัย พบว่า พ่อแม่มีบทบาทสำคัญอย่างมากที่ทำให้เยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรม นอกจากการอบรมสั่งสอนด้วยคำพูดแล้วยังสอนผ่านการกระทำและการปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วยคือ พ่อแม่ปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้เห็นในเรื่องการประกอบอาชีพของครอบครัว โดยให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเรียนรู้ เข้าใจและรับรู้ในความขยันและความมุ่งมั่นพยายามไม่ย่อท้อ ด้วยเหตุนี้ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ในคุณค่าของการหารายได้จึงเกิดพฤติกรรมความประหยัดในการใช้จ่ายเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและคุ้มค่า ในเรื่องความมีน้ำใจและความสามัคคีพ่อแม่ก็เป็นแบบอย่างสำคัญที่แสดงออกกับผู้อื่นด้วยความมีน้ำใจที่ดีและการแสดงความร่วมมือต่อสังคมในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่นิ่งเฉยเป็นแบบอย่างในการพูดจาไพเราะ มีกิริยาน่ามโนสุภาพให้เยาวชนซึมซับบุคลิกลักษณะความสุภาพ นุ่มนวล พูดจาไพเราะตามไปด้วย จากความสะอาดของบริเวณบ้านและพื้นที่โดยรอบแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่และการดูแลรักษา ซึ่งเป็นส่วนทำให้เยาวชนมีนิสัยรักความสะอาดติดตัว สำหรับความซื่อสัตย์และความมีวินัยเป็นคุณธรรมที่ได้รับการปลูกฝังในลักษณะของพฤติกรรมและ

การแสดงออกในเรื่องทั่วไปที่ไม่ประพาศติพิศคค โกงสิ่งของของผู้อื่นและการไม่กระทำผิดกฎหมาย ซึ่งเยาวชนก็มีคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวปรากฏให้เห็นด้วยเช่นกัน สำหรับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ มีส่วนให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวในระดับที่แตกต่างกัน เช่น สถาบันการศึกษาสอนผ่านการเห็นแบบอย่างของครูในการตั้งใจทำงาน การมีเหตุผลในการใช้จ่าย การแสดงออก ทั้งคำพูด และการกระทำที่สุภาพนุมนวล การดูแลพื้นที่ส่วนตัวให้เรียบร้อยสะอาดตา และการเป็นแบบอย่างในการประพาศติศีของสังคม สถาบันศาสนาสอนผ่านหลักธรรมให้เยาวชนรู้จักหน้าที่ของตนเองคือ มีความขยันทำงานตามกำลังความสามารถ ประหยัดมัธยัสถ์ตามฐานะ ให้ท่านให้เป็นที่รักของผู้อื่นคือ มีน้ำใจกับผู้อื่น รู้รักสามัคคีเพื่อการสร้างประโยชน์ให้ผู้อื่น รู้จักรักษาความสะอาดทั้งต่อตนเองและส่วนรวม รวมทั้งไม่ทำให้อื่นเดือดร้อนจากการกระทำของตนเอง ชื่อสัตย์ ไม่คคโกงผู้อื่นและการรักษาวินัยเพื่อให้สังคมสงบเรียบร้อย ชุมชนที่อยู่เป็นชุมชนที่ขยันทำงานประกอบอาชีพตามความถนัดของตนอย่างมุ่งมั่นตั้งใจ อยู่อย่างประหยัดมัธยัสถ์ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่และช่วยเหลือกัน มีความสงบปลอดภัย ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน พุดจาต่อกันด้วยไมตรีที่ดีและสุภาพ พื้นที่ชุมชนสะอาดร่มรื่น ได้รับการเอาใจใส่ดูแลอยู่เสมอและไม่เอาเปรียบคคโกงหรือมีพฤติกรรมผิดกฎหมาย สำหรับสื่อมวลชน เพราะเหตุที่เยาวชนรู้จักเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่มีคุณค่าและเกิดประโยชน์จึงช่วยส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมได้

7. คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนมาจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) ได้แก่ การเห็นคุณค่าของความดีงามและการมีบุคคลเป็นหลักยึดทางจิตใจ ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่ตรงตามทฤษฎีการเกิดตัวตน (Stages of the Self) ในส่วนของ “I” คือลักษณะเฉพาะของบุคคลซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญที่เอื้อต่อการขบวนการขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดพะเยา ซึ่งลักษณะเฉพาะตนของเยาวชนต้นแบบ สรุปได้ดังนี้

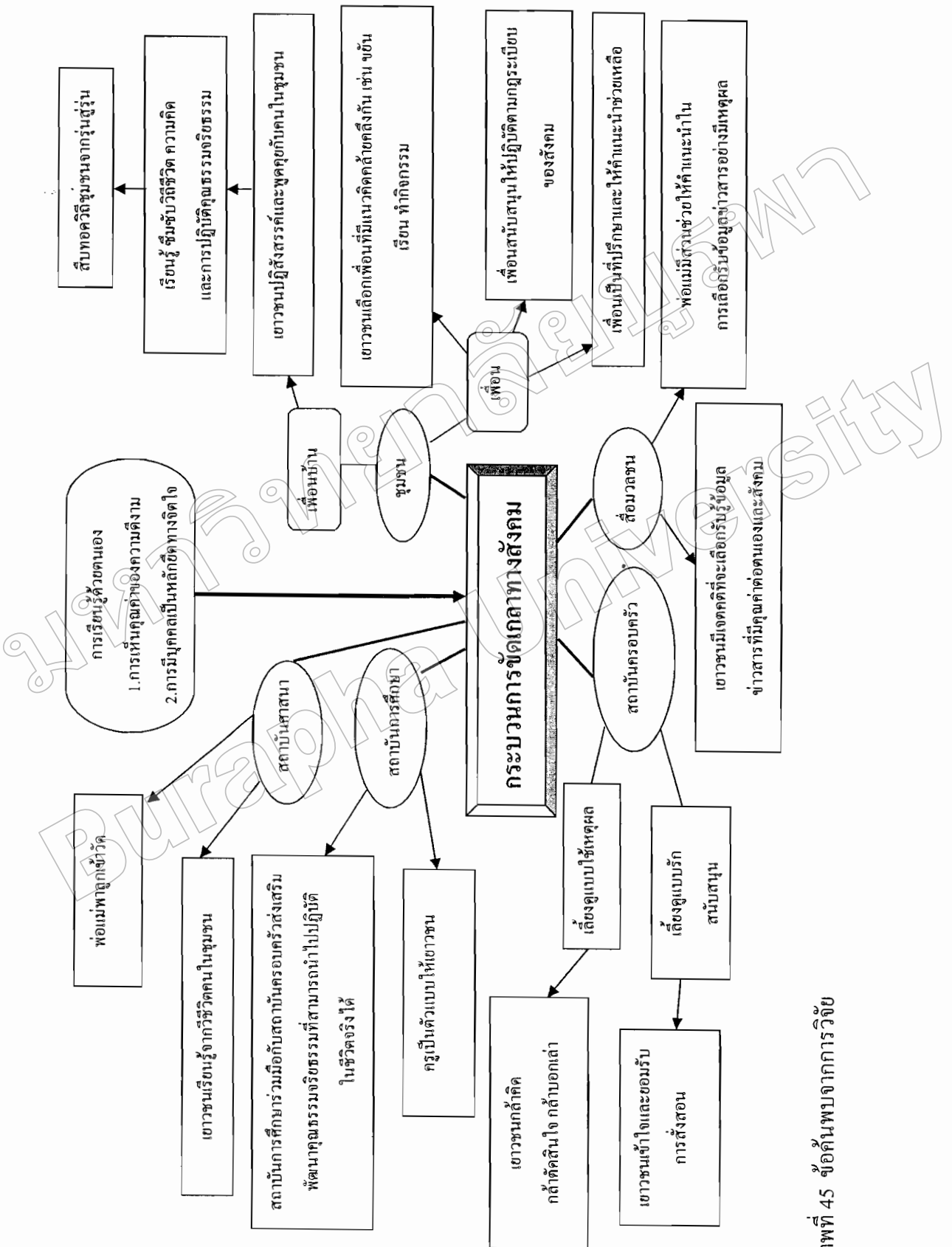
7.1 การเห็นคุณค่าของความดีงาม เยาวชนทุกคนมีความคิดและปฏิบัติตนอยู่ในความดีงามได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีผู้อื่นควบคุม สามารถปฏิบัติได้ดีเป็นแบบอย่างได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และด้วยพื้นฐานสุขภาพจิตที่ดีคือรู้จักหาข้อคิดทางบวกกับเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัว จึงทำให้เยาวชนรู้จักการคัดกรองสิ่งดีเพื่อนำมาใช้กับชีวิตได้ อีกทั้งมีจิตใจเข้มแข็งและมีความมุ่งมั่น มุมนะฝ่าฟัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สามารถจัดการกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ได้

7.2 การมีบุคคลเป็นหลักยึดทางจิตใจ บุคคลที่สำคัญที่เป็นหลักยึดทางจิตใจคือพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด บุคคลดังกล่าวทำให้เยาวชนเกิดความตระหนักที่จะปฏิบัติสิ่งที่ดีงามและถูกต้องอยู่เสมอทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพราะเยาวชนจะระลึกถึงความรู้สึกของบุคคลดังกล่าวที่มี

ต่อคนที่จะรู้สึกอย่างไรหากกระทำสิ่งไม่ดี รวมทั้งเขาจะกระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงามเพื่อให้บุคคลดังกล่าวเกิดความสบายใจและภาคภูมิใจกับตนเองมากขึ้นด้วย เขาจะเห็นว่านี่จึงมีความมั่นคงในความดีเป็นเนื้อแท้ ไม่หลงไปตามกระแสที่มากระทบ

8. ลักษณะชุมชนเป็นชุมชนที่อยู่นอกเมือง คนในชุมชนประกอบอาชีพการเกษตรและค้าขาย มีวิถีชีวิตเรียบง่าย สงบปลอดภัย รู้จักคุ้นเคยกันอย่างใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี เอื้อเพื่อเพื่อเผื่อแผ่กันซึ่งเป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะของสังคมไทยคือ เด็กเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนจากผู้ใหญ่ คนในชุมชนใส่ใจดูแลและสามารถช่วยเหลือแนะนำเรื่องต่าง ๆ ให้กันและกันได้ รวมทั้งมีการนับถือและห่วงใยกันเสมือนญาติมิตร ซึ่งส่งผลดีต่อการถ่ายทอด ส่งเสริมและสืบทอดคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนทั้งความขยันที่แสดงออกในเรื่องการประกอบอาชีพ ความประหยัดจากการรู้จักลดรายจ่ายและการรู้จักใช้จ่ายที่คุ้มค่าและเกิดประโยชน์ ความมีน้ำใจจากการรู้จักแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ ให้กัน ความสามัคคีจากการอยู่กันอย่างสงบ เข้าใจกันและไม่ทะเลาะเบาะแว้ง ความสุภาพจากการพูดจาสื่อสารในลักษณะของการเรียกและปฏิบัติที่นับถือกันเสมือนญาติ ความสะอาดจากการรักษาดูแลความสะอาดของบ้านและบริเวณโดยรอบให้น่าอยู่น่าอาศัย ความซื่อสัตย์จากการมีวิถีชีวิตที่ปลอดภัยไว้วางใจกันได้และไม่มีคดโกงกัน และความมีวินัยจากการที่ทุกคนปฏิบัติตามอยู่ในระเบียบของชุมชนและไม่ทำผิดกฎหมายของสังคม จึงเป็นถ่ายทอดลักษณะที่ดีงามที่เอื้อต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคมตามรูปแบบเฉพาะของลักษณะสังคมไทยจากรุ่นสู่รุ่นได้

ข้อค้นพบจากการวิจัยแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 45 ข้อค้นพบจากกรณีวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ควรตระหนักว่าบทบาทของบิดามารดามีความสำคัญต่อกระบวนการจัดเกลาทางสังคมด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนมาก

1.2 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการเลี้ยงดูลูกแบบใช้เหตุผลและการเลี้ยงดูแบบรักสนับสุนนอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมมีผลต่อการเกิดคุณธรรมจริยธรรมในเยาวชน

1.3 บิดามารดาควรส่งเสริมให้บุตรรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ การเห็นคุณค่าของความดีงามและการมีบุคคลเป็นหลักยึดทางจิตใจ

1.4 ครูควรดำเนินการสอนรายวิชาต่าง ๆ ด้วยการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม โดยให้ประสานสอดคล้องกับสถาบันครอบครัว

2. ข้อเสนอแนะเชิงการพัฒนาสังคม

สถาบันการศึกษาและสถาบันครอบครัวควรร่วมมือกันสร้างและพัฒนาเครือข่ายเยาวชนต้นแบบให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

วิจัยและพัฒนากระบวนการจัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชนด้านอื่น ๆ เพิ่มขึ้น